

kalvinismu, jenž byl u německých luteránů stoupající měrou pokládán za vyložené kacířství, zvláště pro odlišné učení o večeři Páně. Skutečně se filipisté od směru Lutherova v pojetí svátosti stolu Páně i jinak lišili. Ne vždy k svému prospěchu. Výrazní luteráni chápali dosah spasení z pouhé milosti hlouběji než filipisté, kteří je zastřeli synergismem [člověk spolupůsobí na díle spasení svými skutky]. Právě v této věci se ovšem filipisté Calvinu dovolávat nemohli. Ve vyznání pouhé milosti Calvin zcela souhlasí s Lutherem. Ale neblahé zanedbávání důrazu na živou víru, jež nutně, byť s mnohou nedostatečností, plodí nový život, a přílišné zintelektualisování víry jako přisvědčení k čistému učení podporovalo námitky proti gnésioluterským thesím a svádělo na cestu synergismu, i když znamenalo nebezpečí návratu k římskokatolickému moralismu. Odtud rozumíme i sympatiím s filipismem u novoutrakvistů a u Bratří. Jim reformace znamenala od dob Husových výzvu k postavení celého života pod slovo Boží, v němž zní i evangelium jako výzva k nové, oddané poslušnosti.

Synthesu radostné víry v pouhou Boží milost s důrazem na slávu Božího zákona, nezastíněnou synergismem, který u Melancthona a jeho žáků souvisel i s humanistickým optimismem v pohledu na člověka, vyslovil teprve Calvin. V Sasku a ve většině německých zemí byl však Calvin příkře odmítán. Vedle učení o večeři Páně byl mu vytýkán jeho důraz na predestinaci. Ačkoli predestinačně učil i mladý Luther, jak kalvinisté v obraně proti luterským kritikům rádi připomínali, dovedli tito nechápavě a zlovolně ztotožňovat Calvinovo učení o vyvolení s moslimskou vírou v osud a stavěli kalvinisty do jedné řady s Turky. Kalvinismus byl v německé říši postaven mimo zákon. To vše přispívalo k tomu, že filipisté tajili své skutečné smýšlení a snažili se udržet navenek zdání pravověrnosti ve smyslu plně luterském. Zejména bylo tomu tak v samém Vitemberce. Kurfiřt August chtěl být ryzím luteránem, jemnější theologické rozdíly však nechápal. Z obavy před ztrátou svého postavení kryli vitemberští filipisté svůj odklon od výrazného luterství a dostávali se tak do liché situace, pro kterou je kárali i kalvinisté.

Bratřím posloužili Vitemberští naposledy, když šlo o překlad a vydání Bratrské konfese [1573]. Tehdy také pracoval slavný humanista *Joachim Camerarius*, jenž si Bratry velmi zalíbil, na historii Jednoty. Jest-li prý v kterém národě pravá Kristova církev, jest mezi Bratřimi, pravil o nich. Nepřeložil-li tedy sám, jak byl žádán, Bratrskou konfesi, sepsal latinsky za pomoci Izaiáše Cibulky podle bratrských pramenů a podle Blahoslavovy 'Summy' bratrské dějiny. Vzápětí [1574] zemřel a jeho 'Historica narratio de fratribus orthodoxorum ecclesiis in Bohemia, Moravia et Polonia' [Dějepisné vyprávění o sborech pravověrných Bratří v Čechách, na Moravě a v Polsku] vyšla teprve péčí jeho vnuka Ludvíka Cameraria [1605]. Byla pak hojně čtena a sloužila dlouho k poučení zahraničních čtenářů.

V roce Camerariovy smrti postihla vitemberské filipisty katastrofa. Jejich pravé smýšlení vyšlo najevo, kurfiřt August rozhněván poznal, že jimi byl dlouho klamán, přísně proti nim zakročil a zbavil je míst na universitě i v církvi jako usvědčené z kryptokalvinismu. Je pravda, že tito žáci Melancthonovi kryli luterským jménem silný příklon ke kalvinství i v článcích, v nichž jejich učitel Calvina nenásledoval. Němečtí melancthonovci byli tvrdým zákrokem proti Vitemberským tím více odpuzováni od rozhodných luteránů a klonili se tím určitěji ke kalvinismu, odkládajíc již rozpaky, které je prve zdržovaly na střední cestě. Na luterské straně rostl opět tím větší odpor ke kalvinství jako ke směru, jenž nešíří reformaci mezi katolíky, ale odluzuje jednotlivce a církev tábora luterského. Nerozhodnosti a přechodnému stanovisku měl být učiněn konec zároveň s konečným, jak bylo zamýšleno, vyřešením rozporů, které tak dlouho dělily luterské theology. Dlouholetým úsilím bohoslovců byl vypracován obsáhlý výklad sporných otázek pod názvem *Formula concordiae* [1577] a předložen luterským knížatům a jejich theologům k podpisu. Ve většině německých zemí luterských platilo pak za pravověrné luterství podle nezměněného Augsburského vyznání a ostatních symbolických [věroučných] knih, shrnutých r. 1580 při padesátém výročí Augsburského sněmu v 'Liber concordiae' [Knihu svornosti]. Tento závěr bohoslo-